

Формирование профессиональных программ инклюзивного образования в университетах Республики Кипр

В исследовании определены структура и содержание профессиональной подготовки будущего специалиста инклюзивного образования. Выделены и проанализированы особенности формирования образовательно-профессиональных программ специального образования в Университете Кипра, Европейском университете Кипра, Университете Лефкосии.

Ключевые слова: специальное образование, инклюзивное образование, образовательно-профессиональная программа.

Compiling Professional Programs of Inclusive Education at Universities of the Republic of Cyprus

In the research the structure and content of inclusive school teachers training are identified. The author explicates and analyzes the peculiarities of compiling educational and professional programs of special education at the University of Cyprus, European University of Cyprus, University of Nicosia.

Key words: special education, inclusive education, educational and professional program.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2011

УДК 378.147

Задорожна-Княгиницька Л.В.
м. Маріуполь

Педагогізація навчального процесу як чинник професійної підготовки майбутнього вчителя

У статті висвітлюються аспекти практичної психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів на гуманітарних факультетах вищих навчальних закладів. Розкривається сутність та значення педагогізації навчального процесу як вагомого чинника формування особистості майбутнього вчителя. Подано рекомендації щодо підвищення ефективності процесу підготовки студентів до педагогічної діяльності.

Ключові слова: навчально-виховний процес у вищій школі, професійні уміння та навички, психолого-педагогічна підготовка, педагогізація навчального процесу.

Актуальність заявленої проблеми зумовлюється орієнтацією сучасного освітнього простору на підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів, спроможних успішно конкурувати на ринку праці. Йдеться про педагогів нового покоління, які б відзначали широкою освіченістю, високою загальною культурою, багатим духовним світом, глибоким знанням своєї спеціальності, методичною майстерністю, що дозволить їм успішно виконувати свої професійні функції в умовах постійних суспільних змін.

Зміст підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах передбачає озброєння майбутніх фахівців знаннями з соціально-гуманітарних, природничо-наукових, професійно-орієнтованих дисциплін, дає можливість індивідуального вибору спецкурсів та спецсемінарів на основі особистих уподобань (варіативна частина). Разом із тим, програма підготовки педагога-майстра поряд із компонентами академічного змісту предметів, що вивчаються, та розвитком позитивних якостей студентів, передбачає озброєння випускників необхідними прийомами й методами виховання та навчання; вироблення вмінь та навичок їх використання у навчально-виховному процесі. До таких слід віднести: здатність до застосування нестандартних прийомів діяльності, здатність передбачати, емоційно

© Задорожна-Княгиницька Л.В., 2011

переживати й оптимально вирішувати проблемні ситуації, що виникають у професійній діяльності, проектувати розвиток особистості; співпрацювати в загальній з учнями, колегами творчій діяльності; вміти адекватно оцінювати, засвоювати і використовувати досвід інших; вміти переконувати й навіювати, приваблювати до себе, надихати; педагогічний артистизм; розвинене почуття гумору, культура педагогічного мовлення тощо.

Усі ці вміння та навички достатньою мірою формуються в студентів педагогічних вищих навчальних закладів завдяки вивченню психолого-педагогічних дисциплін, методик викладання відповідних предметів, організації та здійсненню численних педагогічних практик, виконанню курсових робіт з психолого-педагогічних дисциплін та фахових методик. Однак підготовка сучасних учителів здійснюється не тільки педагогічними вищими навчальними закладами. Гуманітарний напрям підготовки фахівців (філологія, історія тощо), на жаль, не передбачає цілеспрямованого формування особистості педагога-майстра, тому молоді люди, які мають намір пов'язати своє життя з учительською діяльністю, мають обмежені можливості для розвитку педагогічних умінь та навичок, що обумовлює пошук шляхів для підвищення якості їх професійної підготовки.

В останнє десятиліття у вітчизняній педагогічній науці проблемам підготовки вчителя приділяється значна увага. Свідченням посиленого інтересу до проблеми є науково-методичні публікації у фахових виданнях, низка дисертаційних досліджень, конференцій, методичні семінари, на яких розглядаються різні аспекти підготовки майбутнього вчителя.

У вітчизняній науковій літературі проблема організації та вдосконалення професійної підготовки майбутнього фахівця розробляється зокрема у таких аспектах: теоретичні основи вдосконалення професійної підготовки вчителя (О. Абдуліна, М. Євтух, Л. Нечепоренко, І. Соколова, Н. Хмель та ін.), формування професійних якостей особистості вчителя (Є. Белозерцев, О. Бульвінська, А. Шербаков та ін.), формування педагогічної майстерності майбутнього фахівця (Є. Барбіна, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Р. Роман, Н. Тарасевич та ін.), формування професійної готовності студента до педагогічної діяльності (В. Бочелюк, Л. Кадченко, А. Капська та ін.), індивідуалізація професійної підготовки (О. Пехота, А. Ткаченко та ін.), виховання особистості студента, як майбутнього фахівця (А. Алексєєва, Л. Долинська, С. Максименко,

О. Мороз, Т. Яценко). Значне місце в дослідженнях науковців посідають питання методологічних засад педагогічної творчості, формування й розвитку творчої особистості майбутнього педагога, оволодіння нею технологією творчого розвитку учнів та власного розвитку (В. Андреев, Н. Барбіна, Д. Богоявленська, Н. Бружукова, В. Загвязинський, Н. Кичук, Л. Лузіна, М. Львов, Р. Роман, В. Семиченко, С. Сисоева, Р. Скульський, Н. Тарасевич та ін.).

Однак проблема фахової підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах є багатоаспектною та потребує подальшого пошуку шляхів удосконалення процесу розвитку професійних здібностей студентів, формування їх педагогічних умінь та навичок.

Метою даної публікації є обґрунтування значення педагогізації навчального процесу як вагомого чинника якісної підготовки педагогічних кадрів, розкриття можливостей мікроевкладання студентами навчального матеріалу як однієї з форм розвитку та вдосконалення професійно-педагогічних умінь майбутніх учителів в умовах їх навчання на гуманітарних факультетах ВНЗів.

Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що формування професійних компетенцій як комплексу знань, умінь та навичок особистості на операціональному рівні можливе лише за умови насиченості процесу професійної підготовки активною практичною діяльністю, під час якої перевіряються теоретичні знання, вдосконалюються вміння та навички майбутнього вчителя. Тому практика відіграє виключно важливу, в кінцевому рахунку визначальну роль у формуванні практикантів — майбутніх учителів — професійних умінь та навичок. З одного боку, вона вчить студентів застосовувати набуті науково-теоретичні знання (зокрема з дидактики, теорії виховання та окремих методик) у безпосередній педагогічній діяльності й, у той же час, являючи собою обов'язкову умову свідомого та глибокого засвоєння студентами самої педагогічної науки, дає безмежний простір для прояву індивідуальності кожного студента, формування елементів власного педагогічного досвіду [2, 26–27].

У зв'язку з тим, що педагогічна практика на гуманітарних факультетах не охоплює усього спектру видів діяльності майбутнього вчителя, проблему вироблення необхідних для педагогічної діяльності умінь та навичок може бути вирішено в контексті здійснення професійно-педагогічної спрямованості навчального процесу в університеті, коли в межах аудиторного навчання створюються умови для моделювання реальної «шкільної» ситуації.

Сутність педагогізації навчального процесу у вищому навчальному закладі полягає в насиченості діяльності студента ситуаціями педагогічного спрямування: надання йому можливості виступити в якості лектора з певного питання навчальної теми, рецензування та оцінка письмових робіт та усних відповідей інших студентів та своїх власних відповідей, участь у дискусіях, рольових іграх, розв'язання ситуацій морального вибору, виконання індивідуальних творчих завдань та їх подальша мультимедійна презентація, виготовлення ілюстративного матеріалу до певної теми навчальної дисципліни тощо.

Така діяльність студентів сприяє формуванню наступних найважливіших для майбутньої професійно-педагогічної діяльності вмінь та навичок: проектувати власну педагогічну діяльність; використовувати у професійній діяльності педагогічну імпровізацію за умови виникнення непередбачених ситуацій; визначати конкретні завдання виходячи з загальної мети навчання та враховуючи особливості аудиторії, з якою доводиться працювати; організовувати різноманітні форми занять та здійснювати керівництво колективною творчою діяльністю; створювати проблемні ситуації й спонукати аудиторію до пошуку шляхів її вирішення (засобами використання як стандартних, так і нестандартних прийомів); аналізувати результати діяльності; зрозуміло пояснювати навчальний матеріал; здійснювати керівництво навчально-пізнавальною діяльністю (ставити та розв'язувати освітньо-виховні завдання, обґрунтовано вибирати та застосовувати методи навчання, використовувати різноманітні засоби навчання, встановлювати міжпредметні зв'язки тощо); спостерігати навчально-виховний процес та оцінювати його якість і результативність; використовувати досвід інших учителів тощо.

Формуванню цих умінь сприяють, зокрема, мікрОВикладання студентів на лекційних, семінарських та практичних заняттях у рамках вивчення ними будь-якої навчальної дисципліни. У нашому випадку йдеться про розкриття досвіду організації такого виду навчальної діяльності студентів філологічного, історичного факультетів та факультету іноземних мов Маріупольського державного університету в межах викладання навчальних курсів «Університетська освіта», «Педагогічна антропологія», «Педагогіка», «Методика викладання психології».

На початку семестру визначається коло питань, що підлягають самостійному опрацюванню та наступному висвітленню на заняттях. Після вибору кожним студентом такого питання відбуваються

індивідуальні консультації з викладачем, де з'ясовується зміст питання, що буде висвітлюватися студентом, «логічні вузли», на яких слід акцентувати увагу слухачів, основні методичні прийоми роботи з аудиторією (виходячи зі специфіки змісту питання та особливостей аудиторії), перевіряється концепт фрагменту заняття та надаються рекомендації щодо проведення мікрОВикладання.

Таким чином, проведення фрагменту заняття (15–20 хв.) стає обов'язковим компонентом діяльності кожного студента і проводиться на кожному занятті з певної навчальної дисципліни. Оцінка за нього (сума балів) є окремим бонусом та входить до загальної суми балів, отриманих студентом з навчальної дисципліни. Діяльність кожного конкретного студента, який проводить фрагмент заняття, оцінюється самою групою за відповідними критеріями, вміщеними у таблиці 1.

Кожний показник таблиці оцінюється студентами та викладачем за шкалою від 0 до 1. Якщо діяльність студента, що проводить мікрОВикладання, задовольняє на 25%, виставляється 0,25 балів; якщо рівень діяльності задовольняє на 50%, виставляється 0,5 балів; якщо рівень діяльності задовольняє більш, ніж на 50%, виставляється 0,75 балів; якщо рівень діяльності фактично задовольняє, то виставляється 1 бал. Отже, студент може отримати за кожним розділом проведення фрагменту заняття кількість балів, яку він здобуває за проведення фрагменту заняття – 20.

Після проведення фрагменту заняття відбувається спільне з усіма студентами його обговорення та виставляється сума балів, що є середнім арифметичним між оцінкою, поставленою викладачем та загальною оцінкою студентської групи.

Практика роботи зі студентами, що навчаються за гуманітарним напрямом підготовки в МДУ протягом 2009–2011 рр. засвідчує, що такі заняття позитивно позначаються на формуванні технологічного мислення майбутніх педагогів та сприяють формуванню найважливіших професійних умінь та навичок ще до проходження студентами педагогічної практики.

Враховання зазначених вище можливостей психолого-педагогічних та фахових дисциплін суттєво впливає на формування творчої спрямованості майбутнього вчителя. Разом з тим, перелік вмінь, формування яких відбувається під час мікрОВикладання або презентації, не охоплює всього об'єму професійно-педагогічних умінь, які цілеспрямовано можуть формуватися в студентів у процесі вивчення фахових дисциплін. Їх перелік може розширюватися,

Таблиця 1

Аналіз та оцінка ефективності проведення мікровикладання студентом

(ПІБ студента)

п/п	Що оцінюється	Бали
Оцінка основних особистісних якостей студента-вчителя		
1	Знання предмету і загальна ерудиція студента-викладача в цілому.	
2	Рівень педагогічної та методичної майстерності (уміння донести навчальний матеріал до рівня розуміння аудиторією, створити психологічний клімат, сприятливий для роботи, уміння зацікавити аудиторію, створити яскраву позитивну мотивацію діяльності, швидко реагувати на виникнення різних ситуацій в аудиторії).	
3	Культура мови та мовлення, темп, дикція, інтенсивність, образність, емоційність, загальна грамотність.	
4	Культура зовнішнього вигляду, доцільність одягу педатога, помірність, естетичність. Доцільність використання жестів та міміки.	
5	Ступінь тактовності й демократичності взаємодійносин з аудиторією.	
Оцінка основних характеристик аудиторії протягом проведення фрагменту заняття.		
1	Підготовка аудиторії до проведення фрагменту заняття, ступінь мобілізації аудиторії до співпраці.	
2	Рівень врахування студентом-педагогом загальнонавчальних і спеціальних умінь і навичок аудиторії.	
3	Наявність та ефективність колективних (групових) форм роботи.	
4	Ступінь дисциплінованості й організованості.	
5	Наявність зворотного зв'язку.	
Оцінка змісту діяльності студента-викладача та аудиторії.		
1	Науковість та доступність матеріалу, що повідомляється, доцільність обраних методів навчання.	
2	Актуальність і зв'язок з життям (теорії з практикою).	
3	Ступінь новизни й привабливості навчального матеріалу (одержуваної аудиторією інформації).	
4	Оптимальність об'єму запропонованого для засвоєння матеріалу.	
5	Доцільність засобів та методів перевірки ступеня засвоєння знань.	
Оцінка ефективності діяльності студента-викладача та аудиторії.		
1	Рациональність й ефективність використання часу, відведеного на мікровикладання, оптимальність темпу роботи, чергування та зміна видів діяльності.	
2	Ступінь доцільності й ефективності використання наочності й ТЗН на занятті.	
3	Оцінка педагогічної імпровізації та винахідливості студента-викладача.	
4	Ступінь пізнавальної активності, творчості, самостійності, наявність зацікавленості й бажання працювати.	
5	Внесення елементів власної методики, доцільне використання надбавь інших педагогів.	

оскільки процес формування особистості майбутнього вчителя має за своєю суттю всеосяжний характер, він вбирає в себе усі напрями та аспекти діяльності вишого навчального закладу. Головне тут полягає

в тому, щоб викладачі загальноосвітніх та фахових дисциплін, озброюючи своїх вихованців глибокими теоретичними знаннями, міцними навичками та вміннями, необхідними для успішної педагогічної роботи, виховували палку любов до учительської професії, захопленість, одержимість, готовність до подолання будь-яких труднощів, бажання осмислювати та впроваджувати у практику передові ідеї та кращий досвід. Досягти такого результату можна лише цілеспрямованою працею вищих навчальних закладів, постійною орієнтацією на підготовку педагога-майстра.

Література:

1. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека / А.А. Деркач. — М., 1999. — (Методолого-прикладные основы акмеологических исследований. Кн.1.) — 240 с.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І.А. Зязюн. — К. : МАУП, 2000. — 309 с.
3. Малаканова Л.В. Оцінювання професійного становлення майбутнього вчителя у процесі вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Професійна освіта» / Л.В. Малаканова. — Харків, 2000. — 20 с.
4. Явоненко О.Ф., Саяченко В.Ф. Комплексний підхід до розв'язання проблеми фахової підготовки студентів педвузів / О.Ф. Явоненко, В.Ф. Саяченко // Педагогіка і психологія. — 1996. — № 4.

Педагогізація учебного процесса в высшем учебном заведении как фактор профессиональной подготовки будущего учителя

В статье освещаются аспекты практической психолого-педагогической подготовки будущих учителей на гуманитарных факультетах. Раскрывается сущность и значение педагогизации учебного процесса как весомого фактора формирования личности будущего педагога. Предлагаются конкретные рекомендации относительно повышения эффективности процесса подготовки студентов к педагогической деятельности.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс в высшей школе, профессиональные умения и навыки, психолого-педагогическая подготовка, педагогизация учебного процесса.

Pedagogization of the Educational Process as a Factor of Professional Teacher Training

In the focus of the article are the aspects of practical psychological and pedagogical teacher training at humanitarian faculties of higher educational establishments. The author discloses the essence and significance of pedagogization of the educational process as an important factor of forming a prospective teacher's personality. Recommendations are suggested to be used to increase the effectiveness of preparing students for pedagogical activity.

Key words: teaching and educational process at higher educational establishments, professional skills and habits, psychological and pedagogical training, pedagogization of the educational process

Стаття надійшла до редакції 25.07.2011

УДК 372.881.1(045)

Золотько Ю.С.
м. Маріуполь

Організація профільного навчання іноземних мов у старшій школі : досвід моніторингового дослідження

У статті представлені результати моніторингових досліджень щодо організації профільного навчання у старшій школі м. Маріуполя, проаналізовано стан готовності учителів і вчителів до профільного навчання, визначено чинники, які впливають на якість організації профільного навчання.

Ключові слова: профільне навчання, профіль навчання, моніторингові дослідження, організація профільного навчання.

Нові підходи до організації освіти у старшій школі базуються на основних положеннях, закріплених низкою державних документів: Державною національною програмою «Освіта. Україна ХХІ століття» (1993 р.); Законами України: «Про освіту» (1991 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.); Національною доктриною розвитку освіти (2002 р.); Концепцією профільного навчання у старшій школі (2009 р.), Галузевою Програмою впровадження профільного навчання на 2008–2010 роки (2008 р.), у яких визначено основні стратегічні завдання реформування системи освіти відповідно до сучасних потреб особи і суспільства, визнано організацію профільного навчання актуальним і своєчасним шляхом розбудови вітчизняної старшої школи [2].

Визначаючи сутність профілізації, В. Кремень, наголошував, що мета її – «створити можливість кожному учню стати самим собою» [3, 13]. Надаючи школяру можливість поглиблено вивчати цикл предметів, ми визнаємо наявність у нього власної мети, інтересів і потреб в освіті. Свідомий вибір дитиною профілю навчання в старшій школі вважають початком її майбутнього самовизначення та самореалізації. Профільне навчання сприяє поширенню індивідуалізації та диференціації, упровадженню інформаційних технологій, дистанційного навчання та інших педагогічних інновацій, здійсненню неперервної професійної освіти, що є гарантом успішної

© Золотько Ю.С., 2011